СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXIII. Ч. 126. Джерзи Ситі, Н. Дж., второк, 2. червня, 1925. VOL. XXXIII. No. 126. Jersey City, N. J., Tuesday, June, 2. 1925. THREE CENTS

Нафтовий скандал стає знова політичною справою.

ВАШИНГТОН, 31. мая. — Демократичні провідники заповідають, що при наближаючихся виборах членів сенату вони будуть знова підносити нафтові обманьства членів уряду президента Гардинґа, котрі потвердив недавно лишень вашинґтонський суд, постановивши поставити знова під суд за сі обманьства бувшого міністра нутрішних справ Фола та спільників Догені і Синклера.

ЗАКИДАЮТЬ „БУДІВЕЛЬНОМУ ЦАРЕВИ" СТАРІ ГРІХИ.

НЮ ЙОРК, 31. мая. — Провідники будівельних юній піднесли публично, що Роберт Бриндел, котрий свого часу був відомий яко „цар будівельного промислу" та дістався був до вязниці за змову з будівляними підприємцями, не повинен був дістати помилування, бо вийшовши з вязниці, він сейчас почав наново свою давну діяльність. Рівночасно один реставраційник підняв проти нього закид, що він взяв у нього гроші, щоби не допустити до страйку „вейтрів".

ПОМЕР ПІДЧАС ПАРАДИ.

НЮ ЙОРК, 31. мая. — Підчас урочистости відслонення памятника американських жовнірів упавших у великій війні, виставленого на Вестчестер Сквері, в Бронксі, промовляв відомий у тому окрузі вчитель Овен Довен. Бесідник лишень покінчив свою промову і відступив від поруча, коли він дістав удар серця і впав на місци неживий.

ҐУБЕРНАТОР КАЖЕ, ЩО СТЕЙТ ПОТРЕБУЄ ДВОХ ҐУБЕРНАТОРІВ.

НЮ ЙОРК, 31. мая. — Підчас святочної промови в Колизіюм Тіетер стейтовий ґубернатор Смит заявив, що стейт повинен мати двох ґубернаторів: одного для сповнювання обовязків уряду, другого для ходження по вечерах, бенкетах, парадах і до виголошування промов.

СТРІЛЯЛИ НА ОСТРО ДО МИРНОГО КОРАБЛЯ.

НЮ ЙОРК, 31. мая. — Два федеральні кораблі прибережної сторожі обстрілювали вчора сполудня вітрильний корабель Віліема Морса, на котрім, як вони опісля говорили, мав бути великий ладунок горівки. Ся цікава битва счинилася на Атлянтійському Океані, яких 18 миль від Атлентик Ситі. Вітрильний корабель без протесту дався заарештувати й затягнути до нюйорського порту. Тут капітан зажадав сейчасової ревізії корабля, яка виказала, що на ньому не було ніяких напитків. Опісля капітан заложив до портового уряду врочистий протест проти поступовання прогибіційної сторожі, яка своєю невважною стріляниною наражувала безпотрібно життя зовсім невинних людий.

З БОРОТЬБИ МЕЖИ МОДЕРНІСТАМИ И ФУНДАМЕНТАЛІСТАМИ.

НЮ ЙОРК, 31. мая. — Др. Гарі Емерсон Фосдик, відомий на цілу Америку провідник „модерністів", якого недавно викинено за його свобідні релігійні погляди з презбитеріянської церкви, приняв становище проповідника в баптиській церкві на Парк Евеню.

Заким Фосдик приняв се становище, заряд сеї церкви приняв уперед його умови, з котрих найголовнійші постановляють, що заряд церкви не має наставати на церемонію хресту та має дозваляти вступ до церкви всім христіянам без огляду на їх віроісповідання.

У своїй першій проповіди, на котру зійшлося півтора рази тільки людий, скілько було місць у церкві, Фосдик закликав слухачів закинути старі, закаменілі віри, а братися до віри живої, простої й виходячої зі серця.

ЗАГОВІР НА ПІРВАННЄ АКТОРКИ.

ЛОС АНДЖЕЛЕС, Каліфорнія, 31. мая. — Міська поліція каже, що її вдалося попасти на слід заговору двох трокових візників та одного автомобілевого, які мали пірвати відому актору рухомих образків Мері Пикфорд та випустити її за височезним викупом. Хотіли вони домагатися від неї 200,000 долярів викупу.

ПОГОРІВ В ОГНИ ВІД ВЛАСНОГО ЦИҐАРА.

ШИКАҐО, Ілинойс, 31. мая. — Пожарна сторожа, заалярмована до дому місцевого бровкера Діо Рейнолдса Парсонса, застала властителя лежачого на доливці своєї комнати й спаленого на вуголь. Після слідства сторожі, нещасний, вернувши пізно вечером домів, положився спати на ліжку, докурюючи циґаро. Підчас курення він видно заснув, а циґаро запалило ліжко.

ЛЕТНИЧИЙ ВИПАДОК.

МІЯМІ, ФЛОРИДА, 31. мая. — Недалеко Гіялія стався летничий випадок. Приватний літак впав на землю з чотирома особами. Три особи погибли на місци, а четверта вийшла з тяжкими ушкодженнями тіла.

ОБЕЗПЕЧУЮТЬСЯ НА МІЛІОНИ ДОЛЯРІВ.

НЮ ЙОРК, 31. мая. — Шкіряне підприємство Нортвестерн Ледер Компані обезпечило життя свого президента Повпа та свого віцепрезидента Фордерика на міліон долярів кождого.

ПІЗВАЛИ В СУД ЗАКОН ПРО ЧИТАННЄ БІБЛІЇ В ШКОЛІ.

НЮ ЙОРК, 31. мая. — Американська Юнія Горожанських Свобід заповіла, що вона внесе в короткім часі позов, щоби переконатися, чи закон делаверського стейту, після котрого вчителі мають читати в школі дітям Св. Письмо, годиться з конституційною гарантією релігійної свободи. Закон постановляє, що читаючий біблію не має додавати до читання ніяких по[illegible] ясненъ.

УДАРТЕ В ВІЧЕВИЙ ДЗВІН, ДОПОМОЖІТЬ ГОЛОДНОМУ СЕЛУ.

Від місяців не бачить наш селянин хліба. Сам не має чим поживитися і не має зерна на весняний посів. Тепла зима і мишва знищила озимину. Лютий ворог донищує його податками і данинами та жде на його загибіль.

Громадяне. Не даймо загибати живому народови. Киньмося всі як оден до ратунку нації. Нехай прокинеться в ту страшну хвилю і найбільш заспалий кут, хай вдарить в вічевий дзвін і кличе нарід на пораду, на негайну допомогу нашому Голодуючому Рідному Селу.

Поратувати село — це наш святий обовязок, бо ратуючи село, ратуємо українську націю. Від того обовязку не може і не сміє відтягнутися буквально ні одна особа українського роду.

В першій мірі повинні взятися до цеї праці наші товариства і парохії по місцях, а дальше всі свідомі громадяне. Повинні скликувати віча і наради і представити народови голодове лихоліття в старім краю.

Коли бракує Вам бесідника пишіть до Обеднання на адресу:

OBYEDNANNYE, 847 N. FRANKLIN ST., PHILADELPHIA, PA.

КОНСТИТУЦІЯ ДЛЯ ПОЛ. ЗАХ. АФРИКИ.

Полуднево-західна Африка, колись німецька кольонія, а в теперішню пору територія під мандатом Союза Полудневої Африки, має в скорім часі дістати конституцію. Правительство краю має складатися з вісьмох членів. Головою в нім має бути адміністратор, настановлений правительством Полудневої Африки, три дальших членц мають бути також іменовані тим правительством, а чотирох має вибрати леґіслятура краю. Ся має складатися з 18 послів, з яких 6 мають бути назначені правительством Полудневої Африки, а прочі мають бути вибрані всенародним голосуванням. Для краю зарезервовано слідуючі справи: місцеві справи, зелізниці, публичні роботи, майни, почта, телеґрафи, судівництво, іміґрація, оборона, валюта і граничне мито. Ся конституція має бути в силі три роки, після чого можуть бути зроблені зміни на домагання двох третин леґіслятури.

ПОЖЕЖІ В ГАЛИЧИНІ.

З весною впали на Галичину численні пожежі. В останніх днях слід зазначити пожежу у Фирлеївці, золочівського повіту, де згоріло 30 будинків, у Куропатниках, бережанського повіту, де згоріла стара деревляна церква, рідкий памятник старовини з 1700 р., у Куткові, золочівського повіту, де згоріло 30 морґів ліса, в Посічі біля Богородчан, де згоріло 20 морґів громадського ліса, в Путятинцях, біля Рогатина, де згоріло 4 морги дубового ліса і т. д. Не згадуємо вже про страшенну пожежу в Хоросткові.

БОГАТІ ЖЕБРУЧІ ДІДИ.

В Італії (а певно й деинде) прошений хліб то одно з найпоплатнійших „звань". Доказала це ґенуенська поліція. Вона розслідила персоналії богато жебраків, а висліди були дуже цікаві. Ось прим. боґато з тих жебраків жило подвійним життям. По кілька годин денно вистоювали на вуглах улиць або перед церковними дверми, а решту дня проводили як маючі власники домів, маєтків, як банкирі і т. д. 68-літній старець, який пересиджував під церквою, підчас ревізії найшли в нього 125 лірів, вижебраних за кілька годин. Коли поліція дальше стала перешукувати, найшла в нього депозити й касові книги. Виявилося, що жебрак є власником чотирох камяниць у Генуї і двох домів в околиці. Крім того мав він готівку в сумі около сто тисяч лірів. Инший жебрак мав цінну біжутерію, ще инший був великим земельним власником, власником кількох посілостий в о[illegible]

ПОЛЬСЬКІ МОНАРХІСТИ ОРҐАНІЗУЮТЬСЯ.

У звязку з вибором Гінденбурґа на президента німецької республики курсують найріжноріднійші політичні сплетні про недалеку монархію в Німеччині та про те, що взагалі з побідою Гінденбурґа моментально заворушилися всі монархісти в Европі. Не остали позаду і польські монархісти. Вони теж підняли голову. З кандидатурою і вибором Гінденбурґа звязують і заповіджений на день 2. травня зїзд польських монархістів у Познані. Хоча намічений зїзд належить у Польщі до нелеґальних протиреспубликанських заходів, а проте польські монархісти з ним не криються, та громогласно його рекламують. Ходять поголоски, що вони намітили вже навіть кандидата на короля. Має ним бути не заповіджений п. Чіпкою князь Павло Сальватор Редельскі, але князь Парменський, брат б. цісаревої Зити. Закордоном ці поголоски поширені до тої міри, що до Варшави наспіли вже від закордонних урядів урядові запити про те, що є на річи. На монархічному зїзді в Познані стоять на дневному порядку такі справи: 1) монархія і парляментаризм; 2) монархія і церква; 3) монархія і справа національних меншостей; 4) монархія і Жиди; 5) монархія і земельна справа; 6) монархія і робітнича справа; 7) границі польської держави; 8) король і адміністрація. Як бачимо, то польські, переважно дуже молоді монархісти, забираються до діла з розмахом і трактують про справи першорядної державної ваги. Цікаво, що на те все скажуть урядові чинники. Польські монархісти хочуть протиставити німецькому воюючому монархізмові ні менше войовничий польський. Таким чином думають вони краще заасекурувати Польщу від ревізії західних границь. Гінденбурґ і компанія — мовляв — настрашаться самого блеску польського короля і спустять з тону. Так видно розуміють польські царедворці.

ПЯТЬ НАЙБІЛЬШИХ БРИТАНЦІВ.

Пятьох найбільших людей Великої Британії підчас послідної війни вичислив лорд Оксфорд-Есквит, приймаючи 13. травня ключі міста Лондону. Лорд говорив після поважної застанови і отсих людей назвав найбільшими: Гейґ, Джеліко, сер Джан Кованс, Лойд Джордж і Кіченер. Найбільше враження викликало те, що між найбільшими він вичислив Лойда Джорджа, проти котрого підчас війни був в опозиції і ще після війни воював з ним, як з провідником окремого від[illegible]

ВЛОМ ДО СУДУ ПРИ СУДОВІЙ ВУЛ. У ЛЬВОВІ.

Управа будинку окружного суду І. секції повідомила поліцію, що вночі з 29. на 30. квітня невідомі злочинці вломилися до судової каси, та забрали з неї 1000 золотих готівкою. Слідство ствердило, що злочинці дісталися до будинку через мур реальности від Зиґмунтівської вулиці. Видно, що львівські злодії не дуже то шанують святиню Теміди. Та й не диво, бож нераз доводилося їм завдяки томуж судові відсиджувати не одну днину злодійської покути на Бриґідках. Чи не з пімсти ограбили вони тим разом убогу на гроші касу Теміди.

НАРОДНІ ЇДАЛЬНІ.

На Україні істнує спеціяльна установа „Укрнархарч", яка закладає народні дешеві їдальні в більших містах і промислових центрах. „Укрнархарч" розпочав свою діяльність в квітні минулого року і до кінця року заложив 56 громадських їдалень, з яких в грудні місяці минулого року відпущено було 400.000 обідів. Управа „Укрнархарч-у" особливу увагу звертає на втягнення до громадського харчування жіноцтва, виходячи з цього заложення, що „тільки громадське харчування звільнить жінку від хатнього господарства й дасть їй змогу приймати участь в керуванні й будованні держави на рівні з мущиною".

ТАЙНИЙ ЧЕСЬКО - ПОЛЬСЬКИЙ ДОГОВІР.

Лондонський дневник „Таймс" подає текст тайного чесько-польського договору: 1) Чехо-Словаччина підпирає Польщу в справах Шлеска, Данціґа і коридора; 2) Польща має перешкодити Австрії в злуці з Німеччиною; 3) Обі держави підпирають на Балкані Югославію, Румунію і Грецію; 4) В Союзі Народів удержують спільний фронт.

КОНЦЕНТРАЦІЯ СОВЄТСЬКИХ ВІЙСЬК НА УКРАЇНІ.

Німецькі часописі одержали відомости, що совети сконцентрували на Україні на румунській границі 14 найкрасших дивізій. Після звісток сі дивізії мали-б негайно кинутись на Румунію, колиб вона вмішалася в болгарські справи і перейшла болгарську границю.

НОВА УКРАЇНСЬКА ЛІКАРКА.

Дня 30. квітня 1925 відбулася в Празі у великій авлі Карлового університету промоція пані Марійки Селянської (жінки дра Михайла Качанюка) родом з Вовчинець пов. Станиславів, на [illegible]

Поступ переговорів у справі ґарантій.

ПАРИЖ, 31. мая. — Хоча французька преса відноситься критично до англійських пропозицій щодо ґарантій для Франції, всеж таки з тону критики видно, що Франція схиляється до приняття сих пропозицій.

Головні точки англійської пропозиції відносяться до ґарантії границь Франції та Німеччини. Після першої точки пропозиції Англія малаби на спілку з Францією й Німеччиною ґарантувати границю межи Німеччиною а Францією; на случай нападу, Англія малаби станути по стороні нападеного. Друга точка пропозиції каже, що Англія не збирається ґарантувати границі східних сусідів Німеччини, хиба що вона зобовязана до сього на основі угоди про Лігу Націй.

Французькі ґазети признають, що переговори поступили вже на стільки, що незадовго прийдеться говорити вже з Німеччиною.

ФРАНЦІЯ БУДЕ ЗИЧИТИ НА СПЛАТУ ДОВГІВ.

ПАРИЖ, 31. мая. — Стоячі близько французького міністерства ґазети подають, що міністер скарбу Кайо предложить в короткім часі парляментови плян видання нових нотів (векслів) на сплату великої рати французького національного довгу, котрого сплата припадає на 1. липня. Проти сього пляну вже виступають соціялістичні посли й ґазети.

НАЙБІЛЬША СВІТОВА ПРОБА ВИДЕРЖЛИВОСТИ ЛІТАКІВ.

БЕРЛІН, 31. мая. — Нині о 4. годині рано, почалися з летничих піль під Берліном найбільші в світі летничі перегони. Будуть се девяти-дневні перегони в видержливости в леті. До перегонів зголосилося 51 літаків.

ПРОТИКОМУНІСТИЧНІ РЕВІЗІЇ В ЄГИПТІ.

КАЇРО, Єгипет, 31. мая. — Єгипетська поліція зробила нині в кількох важнійших містах краю ревізії в домі комуністичних аґітаторів. В Каїро арештовано 8, а в місті Александрії 6 комуністів. Се переважно самі чужинці.

ДАЛЬШІ КАНОНІЗАЦІЇ.

РИМ, 31. мая. — На врочисту канонізацію (проголошенне святими) двох французьких священиків, Жана Віяні і Жана Едеса, зїхалося з Італії велике число цікавих. В самій врочистости в церкві св. Петра мало взяти участь коло 60,000 осіб. З Франції мало приїхати 30,000 цікавих, з Америки 15,000.

НАЙБІЛЬШЕ МІСТО В СВІТІ БЕРЕТЬСЯ СТАВИТИ ДЕРЕВЛЯНІ ДОМИ.

ЛОНДОН, 31. мая. — Лондонська міська рада постановила будувати для приміщення робітників деревляні доми. Мають виставити їх 2,000. Інжинер, що виробив їх плян, попав на сю думку підчас своєї подорожи до Америки.

ЩЕ ВІДГУКИ КОМУНІСТИЧНОЇ БОМБИ В СОФІЙСЬКІЙ КАТЕДРІ.

СОФІЯ, Болгарія, 31. мая. — З чотирох осіб, засуджених на смерть підчас другої росправи над бомбовим замахом у софійській катедрі, двоє внесло до касаційного суду прозьбу о помилуванне. Зате пані Ніколова та Малет відмовилися просити о помилуванне.

За помилуванне третого засудженця, Лежера, старається французький амбасадор, бо Лежер є французьким горожанином. Болгарська публична опінія противиться виконуванню кари смерти на женщині.

МОСКВА ІРИТУЄТЬСЯ НА КИТАЙ.

МОСКВА, 31. мая. — Московські ґазети накидаються з лайками на уряд Китаю за те, що сей уряд не хотів послухати большевицького уряду та не викинув зі служби на китайських зелізницях протибольшевицьки настроєних Москалів. Ґазети підозрівають якусь інтриґу Япону, хоча з Японом Москва недавно заключила договір.

БОЛЬШЕВИКИ БОЯТЬСЯ ВІЗИТИ АНҐЛІЙСЬКОЇ ФЛЬОТИ НА БАЛТІЙСЬКІМ МОРИ.

РИҐА, 31. мая. — Большевицькі встанови не перестають протестувати проти наміреної візити анґлійської военної фльоти на Балтийському морю.

Ґазети росписалися про сю візиту як про справдішний напад на Росію, а декотрі навіть домагаються проголошення военного стану в цілім кронштадськім окрузі. Большевицький уряд натиснув на делеґацію анґлійських юнійних орґанізацій, що тепер подорожує по Росії, і вона теж видала протест проти візити.

ДВІ ДЕРЖАВИ КЛОПОЧУТЬСЯ ОБНИЖЕННЄМ КУРСУ СВОГО ГРОША.

ПАРИЖ, 31. мая. — Обниженне французького франка та італійської ліри живо зацікавило французькі й італійські фінансові круги.

Французькі ґазети, розбираючи спад курсу франка, не викривають занепокоєння. Ґазети признають, що одною з головних причин сього явища є недовіря французьких купців до плянів французького уряду та загальне почутте політичної непевности.

Італійські ґазети приписують політичній ситуації лишень незначну ролю в обниженню курсу ліри. Більшу частину вини вони складають просто на закупно Італією [illegible]

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ .75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Newark and Jersey City Rates:		В Джерзи Сіті і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.
За оголошення редакція не відповідає.
Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.
Адреса: „SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

БЕЗ ІЛЮЗІЙ

Коли ми втратили хвилево державну независимість і закінчили першу фазу оружної боротьби з ворогом, попав наш нарід в дуже дивний стан. Не то боротьби не то відпочинку. Струджений і обезсилений ожидав довгий час порятунку і шукав його всюди, але найменьше в самому собі. Пукав до дверий всіх можних світа того і ожидав від них справедливости, бо не припускав, що така свята і слушна справа як наша, може стрінутися з відмовою та закінчитися поневоленнем нації. Але люди, а ще до того можні світа, дуже далекі до того, щоби святу справу розуміти по нашому. Вони її розуміють так, як їм вигіднійше, а на всі події глядять виключно з боку особистої користи та числяться тільки з реальною силою.

Про нас можна було отверто сказати, що наша земля богата, що посідання її принесе велику користь тому, хто її буде посідав, але зате ми самі — автохтонні жителі тої землі не уявляємо собою, на жаль, такої реальної сили, яка моглаби тепер заважити на міжнародній арені. Тому ми були на всіх міжнародних конференціях нічим іншим, як тільки предметом торгу. Торгували нами, але без нас і проти нас. А історія нашої блуканини від Анни до Каяфи та нашого пукання до дверий міжнародних конференцій повчила нас, що не поможуть нам ніякі дипльоматичні заходи, якщо за ними не буде стояти зорґанізована сильна нація. Бо світ числиться тільки з силою, а не з слушністю і святістю.

Се ще не значить, що нам треба махнути рукою на цілий світ. Противно його опінію треба мати за собою, треба його освідомлювати в нашу користь, бо се допомагає визволенню нації, але не треба сеї справи переціновати. Не треба на ню покладати за богато надій, бо інакше будемо жити ілюзіями. Подібно як жили довгий час по втраченню нашої державної самостійности. Рожеві мрії вже самі собою погубні для такої сентиментальної нації як наша, бо вони присипляють і так вже слабу у нас енерґію. А вже найменьше нам їх треба в теперішньому моменті, коли стоїмо перед желізною дійсностю: бути чи не бути, коли ворог всіми силами на нас наступає, коли тратимо одну національну позицію за другою.

Дійсність вимагає від нас праці над захованням давних і створеннем нових сил. Ми маємо піднести націю і зробити з неї реальну силу. Таку, яка ставилаби опір наїздникам, будувала власними силами своє власне національне життя та заставила світ до того, щоби з нею числився. Світ мусить сам натрапити на українську справу, а се можливе тільки тоді, коли будемо силою, з якою по волі чи неволі буде мусів числитися кождий, що буде хотів заводити лад в Европі. Коли так поставимо справу то і наші дипльоматичні заходи увінчаються іншим як до сего часу успіхом, а ми самі станемо реально думаючою нацією.

Ріжними дорогами доходять люди до Риму, подібно і до визволення нації та добуття державної независимости. Всі заходи є добрі, коли мають за ціль виключно добро нації. Але сувора дійсність каже охороняти націю перед такими заходами та теоріями, які може на перший погляд добрі, але на ділі є певного рода ілюзіями, які роздроблюють сили нації, а тим самим її шкодять.

Голос краю в тім напрямі чим раз більш тверезий. Се вже не ілюзії, а свята правда, що кожда куплена нами рідна книжка й ґазета, кожда заложена читальня, крамниця чи кооператива, кожде нове товариство для плекання рідної торговлі та промислу, кожда зорґанізована нами фабрика або оснований нами банк — те все в теперішних наших обставинах стількиж, що й виграний геройський бій в боротьбі за волю України. Під таким знаменем віднесемо дійсну побіду, піднесемо нашу націю культурно і економічно, зробимо з нації реальну силу та добудемо державну независимість. Тому гонім від себе гень далеко всякі ілюзії та утопійні теорії, а народне життя будуймо на реальних основах.

ПОЛЯКИ І МИ

Часами і від Поляків треба дечого повчитися. От хочби цеї дбайливости, з якою вони заходяться біля польських шкіл на західно-українських землях.

„Товаржиство Школи Людовей", що то насаджує польські школи по українських селах, видало з нагоди свята третого мая відозву в справі народнього дару для польської школи. А що воно говорить в тій відозві, вартує і нам знати.

Пишеться в ній, що кождий даток на школу, се цегла під будову польської держави, що даток той йде на оборону польської школи на „кресах" (себто в першій мірі на землях українських), на будову польської культури в Галичині (яку називають: Всходня Малопольска) та на поміч кольоністам, що осіли на наших землях.

В тій відозві взивається дальше ціле польське громадянство до зложення на ту ціль в тім однім дни кілька сот тисяч злотих, які їм потрібні на те, щоби українське населення виховувати в польськім дусі. Взивають, щоби складати не оглядаючися на польську державу, що не може такої великої акції фінансувати, а яку може піддержати єдино сам польський нарід. Так переводять Поляки польонізацію на наших землях, так будують польську школу по українських селах. Складають сотки тисяч хоч мають державу, яка кромі сего веде ще на власну руку ту саму роботу. А пригляньмося нам. Скільки то відозв не пропадає марно, як тяжко зібрати за рік кілька тисяч долярів на Рідну Школу. Не за день і не сотки тисяч!

ЯК ГОЛЯНДЦІ ЗДОБУВАЮТЬ ЗЕМЛЮ

Голяндія сьогодня країна перелюднена. Коли в 1830 році число населення виносило 2.6 міліонів (із чого сема часть мешкала в пятьох найбільших містах), то нині число населення дійшло до 7.3 міліонів людей, четверта часть із них жиє в Газі, Амстердамі, Ротердамі й Утрехті. Щорічний приріст населення виносить сто тисяч.

У таких услівях дотеперішний спосіб здобування землі осущуванням озер виявився невистарчаючим. А таким способом здобули Голяндці в минулому століттю 90 тисяч морґів управної ріллі.

Одначе Голяндці приневолені конечністю не перестають тої праці.

Голяндські часописи повідомляють, що тепер Голяндці відразу можуть здобути пів міліона морґів. А саме взяли під увагу давній проект осушування й перемінювання в урожайну землю залив зв. „Зуідерзе". Простір землі, який з цього можна одержати для рільної управи, виносить 540 тисяч морґів. Решта заливу який останеться таки заливом, виноситиме 250 тисяч морґів. Рибалки, які живуть над берегами заливу й жиють із риболовлі, одержать від уряду відповідне відшкодування.

Кошти цілого того ґіґантичного пляну обчисляють на 400 міліонів голяндських ґульденів. Із таким то великанським накладом праці і коштів здобувають Голяндці землю.

В Голяндії є пісок, а Голяндці приневолюють його мандрувати не там де йому завгодно, але там де самі захочуть. Здовж усього морського побережа побудували т. зв. остроги. То малі вузкі греблі, що йдуть від суші в море на кількадесять кроків. Приплив викидає пісок на береги, а відплив уже не заберає його, бо пісок задержується на цих острогах і так ступнево нагромаджується, творить вали, „дюни", кілька поверхів високі, сотки метрів широкі. Так море само будує ці вали, само замикає клямрою, само усувається щораз дальше, побільшує незамітно голяндську сушу.

А часом голяндський народець побільшує свої посілости „революційним" шляхом: не жде аж море само уступиться, але усуває його силою. Так прим. заваджав їм залив „Зуідерзе". Будують штучні греблі, випомповують цю часть моря і здобувають так нову провінцію. Не питаються ні Союза Народів, ані Ради амбасадорів.

Так підчас війни, коли инші народи попросту, різалися й плíндрували, нищили собі цілі провінції, Голяндці поширювали свої посілости. Голяндці мають шість тисяч інжинірів-гідротехніків, котрі роблять усі ці чуда з водою.

Плян стратеґічної оборони тої держави вже від XVI. століття основується на цьому: Коли неприятель займе вже яку провінцію інжинири відчинюють систему шлюзів і затоплюють таку провінцію водою до трьох годин разом із цілою неприятельською армією.

Говориться, що пісок неврожайний, що північний клімат шкодить то цьому то тому. А тимчасом Голяндія перевисшила Італію в плеканню цвітів і овочів. Ідете прим. поїздом із Ротердаму до Амстердаму через Гаґу, Леодію й Гарлем. Півтора години залізницею, поспішним поїздом. Міст багато, бо що двацять хвиль і то не якебудь, але між ними поля. А що на тих полях? — Це поля цвітів і поля шиб. То інспекти й „трепгавзи". Теплярень багато, хоч у Голяндії нема копалень вугля.

Нічо голяндському народові Господь не дав — наче пасербови — ані землі, ані сонця, ані краси, ані полету — але нарід усе сам здобуває собі і то все найліпше і всього доволі.

Шевченківське Свято у Празі.

Традиційне Шевченківське свято, яке що-року відбувається зедненими заходами всіх українських еміґраційних організацій у Празі, сього року відбулось дня 8. травня у великій Сметановій салі.

Проґрама сьогорічнього свята складалась з небогатьох точок, але за це кожда з цих точок була першорядна. Академічний хор під орудою **проф. Якименка** відкрив свято традиційним **„Заповітом"**, при перших звуках якого всі присутні встали зі своїх місць, і це зразу створило той урочистий і поважний настрій, який повинен панувати на таких святах.

По відспіванню „Заповіту" виступив зі святочною промовою професор чеського карлового університету **др. Ян Махаль**. Упорядчики дуже добре зробили, що запросили Чеха до виголошення вступної промови, бо присутні Українці все зрозуміли, що оповідав проф. Махаль про Шевченка, а присутні Чехи мали ту сатисфакцію, що наочно переконались, як ми на ділі шукаємо з ними зближення. Цей звичай — запрошувати чужинців до виголошення вступної промови на Шевченківських святах — варто булоб завести й по инших чужих країнах, де живуть наші люди.

Найвищою точкою концертової частини програми був виступ нашого славного співака **Модеста Менцинського**, який спеціяльно для участи в концерті приїхав з Кольонії (Німеччина). Треба спеціяльно піднести почуття національного такту, проявлене Менцинським у цім випадку. Маючи серед українських композицій дуже невеликий вибір, де він міг би показати свій голос і свою співучу техніку у всій красі, він все-таки не порушив національного характеру свята виконанням чужих річей. Для великого співака це незвичайна жертва. Нічого й казати, що у виконанню таких річей, як „Гетьмани," „Дума" та инші, Менцинський був на недосяжній висоті.

Поруч із таким великим майстром свого діла, як Менцинський, не могла зробити дуже великого враження молода пяністка **Володимира Божейківна**. Наділена не аби-якими музичними здібностями, ця пяністка ще однак не зовсім готова до відповідальних виступів і ще мусить багато працювати над собою, щоб з повним успіхом публично виступати. Не зважаючи на це, святочна публика приняла панну Божейківну дуже сердечно й нагородила її численними доказами своєї симпатії.

Двома співами Академічного Хору під проводом згаданого проф. Якименка свято закінчилось.

На святі були присутні численні представники чеського громадянства, у тім числі посол Яромир Нечас, який від себе підніс М. Менцинському китицю цвітів.

Р.

BEZ UKRAINY NIE BĘDZIE POLSKI!

(Надіслана стаття).

В свому числі з 25. минувшого місяця нюйорська польська ґазета „Нови Сьвят" в редакційній статті „Польска а Украіньци" звертає увагу на „нову" думку про необхідність істнування української держави для інтересів самої Польщі.

Правда, польським патріотам, синам „великого" польського 18-міліонового народу не хочеться прямо признати, що істнування Польщі таки справді залежить від того, як польські „інтереси" будуть погоджені з інтересами „маленького" майже 40-міл. народу українського. Тому вони всі свої думки про необхідність для Польщі істнування України, як держави, арґументують інтересами самих Українців, які суть народом, ще в „пелюшках".

Про те, що український народ ще в „пелюшках", ми не будемо тут говорити, бо не обовязковож для польських патріотів знати історії иншого народу, чи взагалі історію слявянства, літературу Славян, культуру їх і т. д. Це знати не тільки є не обовязковим, а може було би й не до смаку польському патріотичному серцю, бо тоді-б вони могли довідатися, що Українці є на своїх землях автохтонами, що культура і історія „древніх" Славян, то є культура і історія власно Українців і т. д., як говорить про те у своїх працях чеський професор Нідерле, який, правда, теж маючи русофільські симпатії, не завжди все називає своїми іменами.

Але тут звернемо увагу на инше, а саме на те, чого не говорять ясно польські патріоти, а лише ходять навколо та біля нього. Ми скажемо ясно те, що вони знають, відчувають і що не дає їм спокійно спати, а для того, що-б вони ліпше зрозуміли скажемо по польськи: **"Bez Ukrainy nie bedzie Polski"**. Жаден Поляк не хоче чути сих слів не то, що-б їх вимовити, а меж тим ці слова були сказані ще в 1855 році найбільшим поетом Адамом Міцкевичом.

Під час кримської війни в турецькій армії, союзній Англії і Франції, що воювали проти Росії, була утворена українська козача дивізія під проводом Михайла Чайківського (Садик-Паша). Коли дивізія ця кінчала своє дармування в Бургасі, туди приїхали князь Володислав Чарториський, який вписався в другий козацький полк і Адам Міцкевич вписався в реєстр козаків в Добруджі до сотні Журилівської. Це вони зробили в той час, як ґраф Замойський орґанізував у Царгороді польський леґіон. Таке поступовання Адама Міцкевича випливає з його розмови з Зеноіром Зверковским у ночі з 1. на 2. червня 1855 року.

В протоколі тієї розмови між иншим читаємо такі слова А. Міцкевича: „Я понесу свою сиву голову на терен бою і дам примір молодшим і сильніщим від себе... Своїми силами хочу підперти Садика і Замойського, бо се великі люди. Свої бідні діти лишаю без всякого забезпечення — весь мій маєток 300 чи 500 франків ледве стане на дорогу. Однак се знаю, що буду милий в таборі. Садик дасть мені роботу осавула... Австрія і Прусія не хотять повстання Польщі. Однак Польща найдеться, коли удасться повстанне на Україні" — себ то коли буде утворена Україна незалежна від Росії.

Цей великий польський патріот в 1831 році, під час польського повстання, не пішов в лави повстанців, хоч і був молодий, повний енерґії, бо „в 1831 році" говорив він, „боролися Поляки за затриманне конституції; тепер треба боротися за Польщу". І боротися за Польщу він пішов в українське козаче військо. Не тільки вступив до того війска, але й помер в тому війску. Останні його слова звернені до козака Служальського, який був при нім, були такі: „Поведз атаманові — себ то Чайківському — же кончен як козак; моя душа не улятує, але вирива сен з цяла" Своєю смертию і тими словами Адам Міцкевич на віки вічні закріпив, як істину свої слова: „Без України не бендзе Польскі".

Поляки про те мовчать. Ніби то не знають, а меж тим часто народи на памятниках своїм великим людям виковують останні їх слова, як заповіт для свого народу. Не зашкодилоб і Полякам, в інтересах їх власних, ці слова Адама Міцкевича викувати не тільки на памятниках, але й в серцях своїх. Хоч ми добре знаємо, що саме цієї думки вони найбільше бояться, бо сеж значить відмова від свого ура-патріотизму; відмова від хворого шовінізму; відмова від „Польска од моржа до моржа". Се значить кінець мрії про великодержавність, польський імперіялізм, месіянство і т. д. Це значить, що польська думка мусить протверезіти і нарешті знайти місце для свого народу, для своєї держави в Европі, а це значить з великого іменитого пана стати звичайним господарем у своєму власному хазяйстві, яке уже не так й багате. Отож польська хора амбіція боїться прозріти. Хоч розум іноді і прокидається до життя, прояснюється і каже, що польська манія величности веде її до загибелі, всеж він відразу затуманюється тою хоробою — манією польської величности і навіть боїться довшого протверезіння, як курильщик опіюма, знаючи, що опіюм убиває його життє, всеж не може відмовитися від звички відчувати насолоду перебування в сказкових почуваннях, галюцінаціях чудових, але не реальних мріях. Для такого чоловіка, коли його силою не стануть лікувати наступає неминуча смерть. Таким лікарем для Польщі є певні закони історії, реальні обставини і реальне відношенне сил її приятелів і ворогів. Але за таке лікуванне платиться дуже дорого, далеко дешевше обходиться самолікуванне, хоч для нього треба мати велику силу волі, твердий ясний розум; чого в Польщі ще поки ніхто не бачив, крім самих Поляків.

Та не нам їх вчить і не нам турбуватися про їх лікуванне. Хотілось би лише звернути увагу українських політиків, громадських, культурних та инших діячів, яким волею долі, чи тимчасових історичних обставин, чи своїм ґеоґрафічним положенням, поставлені в необхідність мати розмову, чи инших діячів, яким волею долі, иньше діло з Поляками. Їм ми говоримо, що істиною є слова: „Без України не бендзе Польскі". Чи рано, чи пізно, а історія таки це впровадить в життє. Тому й правду „Нови Сьвят" пише, що хтось за допомогу комусь мусить платити і йти на певні уступки. В цій статті читач знайде відповідь, хто в решті решт кому буде завдячувати своє істнуванне і кому доведеться дорого росплачуватися за своє дурманство.

Українці повинні мати свою вагу на терезах історії і ні на одну мить не забувати її при жадних обставинах, бо історія це є не тільки минуле, або сучасне, але головно майбутнє, яке міряється сотками, тисячами й міліонами років, а не десятками, сотками, чи навіть тисячами, чим міряється лише минуле.

І в тому майбутньому „Без України не бендзе Польскі"! — як думав і говорив великий Адам Міцкевич, а не навпаки, як думають сучасні піґмеї польські політики, чи українські, що шукають „за всяку ціну" порозуміння з Польщею, лежить те порозумінне і саме істнуванне Польщі.

Петро Чулий.

ЕЛЄКТРИЗОВАНА РІЛЯ.

В пошукуванні за средствами, які мають піднести врожайність ріллі, дійшли учені аґрономи до винаходу, що побіч звичайних і штучних погноїв дуже пожиточною для рілі є електрика. Досі пороблено проби з діланням електричної струї на врожайність рілі і стверджено великий успіх застосовання електрики в новій службі чоловікови.

Досліди роблено і по електрохемічних робітнях і таки на практиці, цебто на рілі. В однім і другім случаю успіхи були несподівано добрі. Рілю електризується при помочі електрозводів з воздуха, значить притягається при помочі металевих прутів електрику з атмосфери і тонкими проводами розпроваджується її по всій рілі.

Такі способи виконав між иншими один французький аґроном під Парижем. Він наелектризував кілька морґів свого поля і дочекався прекрасних жнив. Показалося, що поле трикратно так зародило як звичайно. Бараболі доросли до величини людської голови, морква до 50—79 центиметрів, так само бураки і инша огородина. Електрика ділає ще крім цего на прискорення жнив, які відбуваються о три тижні вчаснійше. Електрика збільшує силу кільчення зерна, зріст гону і нищить шкідників зерна як сніть, плісень, черваки і т. п.

Крім дослідів з електрикою пороблено ще инші спроби скріплення родючости зерна. Його купають перед посівом в розтворі манґанової соли і так спрепароване зерно дає трикратно кращий врожай понад нормальний.

ВЕЛИКИЙ ПОЖАР ЛІСІВ.

У Виленському воєвідстві на границях повітів свенцянського і ошмянського горять на величезнім просторі державні і приватні ліси. Пожежа шириться незвичайно скоро. Яка є причина пожежі, досі не викрито.

ЧИ ВИ ЗНАЄТЕ, ЩО

Хотьби тут в Америці. Наші браття мають пів дозина організацій і вічно себе побивають. Красше булоб, щоб була одна могуча організація та обеднала всіх нас без ріжниці віри і переконань. Дальше, не треба нам забувати на страшний голод в Галичині та на Подніпровю.

Промову принято з одушевленєм гураганними оплесками. Січ 245 від. У. Н. Союза жертвувала зі своєї каси на голодне село 10 долярів. Громадяни І. Бородайкевич та І. Мороско зібрали вже понад 30 дол. на сю ціль і ще дальше збирають по хатах. Є надія, що досягнеться до сотки долярів.

Мимо уливного дощу, саля концертова була заповнена по береги. Про концерт я скажу лиш одно, що це був в дійсности духовий пир. Таких вражінь як зробив на мене сей концерт, я ще не мав нагоди переживати тут в Америці, поза концертом Національного Хору славного Кошиця. Куртина підноситься; хор мішаний співає: Думи мої. Спів не вимушений, а простий, ніжний, милий. Оплескують гості, відтак зявляється на сцені хор школярів з управителем своїм о. Каськовом. Це наче метелики, дівчата в пестрих національних строях, хлопці в червоних шароварах; вишивані сорочки ріжноманітної барви. Малося вражіння, що якийсь характерний зібрав всі цвітки зі степу України і висипав осьтут на сцені перед нами та співом сказав: Любуйтесь, вибирайте, котру хочете... Дзвінкі голоси їх чарують авдиторію; оплескам нема кінця; пісні простенькі але чарівні. По кождій пісні деклямація. Кожда деклямація була сказана, була писана іншим поетом. І ці пісні були бальсамом на зболілу душу слухачів. Я радів, бо це співали члени Молодечого Союза, 245 відділу. Честь Вам, діточки, подяка належиться о. Каськову за цей прегорований пир духовий. Треба було бачити, як архиепископ зі слезами радости на очах взяв на руки одну русалочку, і розцілував, та сказав: честь Тобі та слава У. Н. Союзови, що має під своїм світлим стягом таких діточок...

Василь Гасій.

ЯК ДОВГО ЖИЮТЬ ЗВІРЯТА.

Найвисший вік, який осягнув чоловік, мае виноситн більше як 150 літ. Стільки літ мала дожити французька жінка, Марія Пію, що померла в 1838. році в 158-ім році життя. Цікаве, що ліпше ситуовані люди жиють пересічно довше, як біднійші стани. Одначе в цих других стрічаємо більше столітних людий, як у перших. Дуже рідко доживають „славні люди" сто і більше літ. Папа Григорій IX. і Тіціян дожили майже сто літ, Гіпократ мав жити 104 роки. Але звичайно часописи переборщують у повідомленнях, що десь там умер 100 і кількачи кільканайцятьлітний чоловік. Всетаки доказано, що перед війною в Німеччині чоловіків пересічно доживало 9 чоловіків і 21 жінок більше як сто літ. Від 1901—1903. року було в Німеччині около 20 чоловіків і 60 жінок, що жили понад 105 літ. Подібні цифри годі подати щодо віку великих малп. Вік оранґ-утана оцінюють на 60 літ. Зате вчені погоджуються в цьому, що кит жие кілька соток літ. Слони на свободі жиють мало що довше як 150 літ. Зате осли нерідко доживають сто літ, що для однокопитних є рідкістю. Багато меньше жиють двокопитні (рогата худобa, гірський цап, олень жиють 30 літ). Дуже доживали верблюди 50 літ. Пес, кіт і лев доживають 30—40 літ, ведмеді навіть 50 літ. Із гризунів лише бобр дорівнює ведмедеві. Вивірка й їжак доживають 12—20 літ і перевисшають тим віком усі инші звірята, що належать до їх родини. Пропорціонально довго жиють птахи. Дивно може виглядати воно, бож у дрібних птиць не родяться такі великани як прим. кити або слони. А також переміна матерії в нутрі птаха відбувається дуже скоро, отже в наслідок того організм птахів повинен би скорше зуживатися. Доказано, що соколи, качки, круки, лебеді, гуси, ґаґа (somateria mollissima — з породи качок) жиють довше як сто літ. Инші, як супи, папуги й лебеді доживають більше як 150 літ. Найстарше звіря, яке знаемо, то великанська черепаха, падарована В. Ротшільдом зоольоґ. садови в Лондоні. Як сполювали цю черепаху в 1737 році на одному острові з архіпелягу Хаґос, була вона вже старезна. Має щонайменьше триста літ. Земноводні звірята (амфібії) жиють недовго, жаби понад 40 літ. Зате риби — щука понад 250 літ, коропи 150 літ. Догадуються, що великі морські риби: акула, скат (Roja clavata), камбала — жиють іще довше. Безхребетні жиють також доволі довго, прим. мушлі, великі мушлі, як виявили досліди, можуть дожити сто а навіть 150 літ. Инші безхребетні жиють значно коротше, всетаки самиця-мурашка 15 літ, деякі хрущі 45 літ (із вчисленням літ за час куклі і личинки). Морські звізди жиють також довго. В акваріюмі ботанічного саду в Единбурзі згинула морська звізда в 1887. р. на 67 році життя. Звірята, які жиють і найдовше, в порівнанню з віком дерев — жиють дуже коротко. Бо шляхотний каштан жие 2000 літ, тис 3000 літ, мамутові дерева 5000 літ, зміїне дерево 6000 літ, а славний водяний кипарис із Осака багато більше як 6000 літ.

ОСТОРОЖНО ЗІ ЗБРУЄЮ.

В Трансконі, Ман. (Канада) стався випадок, який лишній раз пригадуе, що зі збруєю треба обходитися осторожно. Син Ф. Данька ходив стріляти ворони, а коли вернув до дому, його батько запропонував приятелеви Миколі Николякови, який на ту пору був в хаті, щоби він випробував свої стрілецькі здібности. Уставили бляху для мети і Николяк приготовився стріляти. Одначе підносячи кріс, через неувагу порушив курок і кріс вистрілив прямо в Данька. Данько умер до 5 минут. Николяка зразу арештовано, але відтак стверджено, що стався найзвичайнійший випадок і його випущено на волю. Данько, який мав 45 літ, лишив жінку і 4 дітей.

ДОПИСІ.

ТРЕНТОН, Н. ДЖ.

Архиепископ Теодорович в Трентоні.

(Допись).

Оце перший раз в історії життя тутешних Українців часописі заговорили про нас, так щиро і прихильно з нагоди завитання до Трентону архиепископа Иоана. Стейт Газета помістила цілу сторону, подаючи короткий начерк історії України, та про життя трентонських Українців, а також біографію ахиепископа. Вечірна газета, Трентон Таймс, помістила в коротшім обємі не менче прихильну згадку як і Стейт Газета, і тим піднесли сі часописи на дусі місцевих Українців. Американці аж тепер пізнали, що знами будь-що-будь треба числитись.

Архиепископа витали маси Американців, Словаків, Угро-Русинів, Українців.

На спільнім обіді в честь архиепископа від. 245 У. Н. Союза зложив привіт як пастирю церкви і заразом як членови У. Н. Союза. Між иншим сказано: „Нам приємно повитати Вас між собою, що Ви зволили приступити до нашої братньої, могучої, міліонової організації У. Н. Союза, і ми віримо, хочемо вірити, що за Вашою помочю, приступлять всі браття Придніпрянці до нас і тим організація зросте о кілька тисяч членів, на честь та славу Придніпрянцям та Галичанам." Відтак слідували промови від других товариств.

Архиепископ відповів:

Всі щирі Ваші привітання приймаю не для себе, а для бідного поневоленого народу, котрий мене вислав до Вас. У відповідь на Ваші численні запити про політичний експеримент нашого народу, позволю собі навести цитати славного поета О. Олеся:

„О, правда, мій народ смішний без краю... Сліпий, горбатий і чудний. Він старцем з лірою блукає, І навіть, — хто він, — він не знає, — Такий... безпамятний такий..." І справді спитайте Волиняка та спитайте, хто він, відповість: Волинак; з Катеринослава чоловік скаже, Катеринославський. Спитайте Гуцула з Карпат, хто він: Ну хто, Гуцул, Подоляк скаже він Подоляк і так без кінця, а ніхто не скаже він є Українець. Тавро неволі австрійсько-польської та московської вїлося в кости та душу нашого народа і тому український народ там на Подніпровю вагу критичної хвилі зрозумів, та покликав до життя українську церкву, котра націоналізує народ, і лише церква змусила комуністичний уряд доповнювати націоналізацію. **Тому в теперішний грізний час не мусить бути боротьби між нами, братами Галичанами-католиками та православними-Придніпрянцями на релігійному полі, а навпаки подати собі руки та спільними силами іти на ворога.** Ніколи не здобудемо своєї держави, коли будемо розбиті на атоми та гуртки.

В. БУДЗИНОВСЬКИЙ

Послідний Ногай.

(Історичне оповідання).

(Свобідно за Купером)

(18)

— Отже слухай. Тепер розкажу, бо моя недоля знов побила мене і ти мабуть того не побачиш, хоч би ще довго жив і пережив мене.

Мурат подумав напихаючи й запалюючи люльку і тягнув дальше.

— Що я вийшов з роду великого Ногая, котрий в Золотій Орді ставив і скидав, скидав і ставив ханів, мабуть знаєш.

— Знаю, таки від тебе самого. Знаю, що він більш ніж триста років тому з цілою своєю ордою відстав від Золотої Орди, пройшов Черноморщину, зайшов у Візантію і розбив грецького царя Палеолога, бо той гордий цар не хотів дати йому доньки... Таксамо, як раньше не хотів дати сестри київському Володимирови. В наших монастирях є письма списані давними монахами про давні часи. В тих письмах стоїть, що твій прапрадід був могутнім царем орди, котру від його імени звали ногайською. Він жив у дружбі з галицьким князем Львом. Раз було так, що той Ногай ладився в купі з галицьким Львом і волинським Володимиром воювати Литву. Коли одного разу Лев ішов брати Сандомірщину, помагали йому Татари Ногая. Иншим разом наші князі Лев і Мстислав в купі з тим твоїм прадідом воювали Польщу.

Мурат слухав уважно, не перебиваючи ні словом. Коли Тихоліз скінчив, промовив:

— Я сам всего того не знав. Так пишуть ваші старі книжки?

— В галицьких горах є старий монастир. Раз прийшов звідтам до нас на Запороже монах і розказував нам се, що про старі часи стоїть в старих книгах, які є в тім монастирі. Між иншим і про се розказував нам.

— Хтів би я ті книги побачити. Я, правда, неграмотний, але мені бачиться, що відмолодий би, коли би монах показав мені те місце в книзі, на котрім до нині переховалася слава мого роду... А того вже нема в тій старій книзі, що грецький цар таки дав йому свою доньку Евфрозіну?

— Не скажу. Може й є, але той монах не говорив нам про се.

— Тепер слухай, що далі було. На весілю був старий, славний ворожбит. Він виворожив тому мому прадідови, що з жінкою буде жити щасливо і буде мати від неї кількох синів. Далі ворожбит сказав по-му, що він буде могутнім володарем, буде скрізь скидати і ставити царів. Далі ворожбит не був такий ласкавий, бо заповів, що його власна кров зведе його з сего світа. На закінчене ворожбит сказав, що тільки наймолодший син не збунтується проти батька. Як підросте буде мати сина. Той син знов матиме сина, сей знов сина. Так буде йти аж до хвилі, коли котрийсь з нащадків оженится з царівною. Тоді він збере назад всі татарські племена і роди в одну, велику орду, та угрунтує велике і могутне татарське царство.

— Ворожба якось не справджуєтся і нема надії, щоби колись справдилася, — замітив Тихоліз.

— Початок ворожби справдився. Великий Ногай скинув болгарського царя і на його місце посадив иншого. Золотій Орді зробив царем Тохтая. Коли тоді був на вершку своєї сили і слави, збунтувалися проти него його сини, з винятком наймолодшого. Вони підмовили Тохтая проти їх рідного батька. Тохтай рушив проти великого Ногая. Зрада синів влекшила Тохтаеви побіду і він розбив Ногая над Богом.

— Над Богом! Саме в тій стороні де ми промишляємо!

— Так. Десь тут. Коли великий Ногай втікав з боєвища, його перейміли і він погиб.

— Звідки ти все те знаєш, коли то так давно було?

— Розказував мені батько. Мому батькови розказав був мій дід, дідови прадід... Сповнилася перша часть ворожби, то сповниться й решта, думав мій батько, думав мій дід, прадід, прапрадід...

— І ти так думаєш?

— І я так думаю. І се причина мого трицятьлітного скитальства. Коли мій батько помер я покинув мій аул і пустився в світ... шукати царівни. Я знав, що ніякий цар, хочби маленький царик за бідного татарського бродника доньки не дасть. Отже я загадав шаблею здобути собі жінку. Найлекше, думав я, при якім наскоку на Стамбул, взяти яку доньку турецького царя. Тому й я пристав до Запорожців, бо вони раз-у-раз наскакували на турецькі городи і нераз бували на мурах Стамбула. Мені не довелося здибати царівну для себе, бо я завернув собі голову бранкою нецарівною. Вона дала мені сина. В тиждень по тім, як Гамер прийшов на світ, вона померла. Коли-ж мені не поталанило здобути царівну для себе, я став розщибатися за царівною для Гамера. Тепер бачу, що я вже не буду гетьманом, що він піде за моїм прикладом, як я... не відстану від тебе... Бодай на часок. Я не сліпий. Я бачу, що так як я завернув собі був колись голову його мамою, його полонили очи тої чорнявої сотниківної. Треба перебити, поки незапізно.

— Гамер мусить доконче дістати доньку турецького царя, щоби стати володарем нового татарського царства? — Тихоліз спитав по хвили мовчанки.

— В її жилах мусить бути царська кров, все одно, з якого царського роду, великого, чи малого.

— В жилах чорнявої сотниківної пливе кров старинного царського роду. Її кров, кров Гераїв...

— Не вже! — Мурат скрикнув, схопившися. — Яким способом? Котре її покоління вийшло з під даху володарів Криму? Звідки знаєш?

— Вона донька Герая, нині ще живого. Знаю від самого сотника, котрий тим не чванився, але навпаки, виправдувався.

— Сотник сам сказав тобі? При якій нагоді?

— Не мені він розказував про се. Говорив Крисі. Я се поневільному підслухав, сидячи тоді на лавці під дверми його кімнати.

— І ти віриш, що так справді було?

— Вірю, бо як тобі кажу, він не чванився тим, тільки виправдувався.

— Лишуся і йду з вами. Лягай і спи, я буду вартувати.

Ще зорі світилися високо на небі, коли Тихоліз збудив сотника і Крису.

— За мною! — сказав. Ногаї вже пішли.

— Сумніваюся, чи здоженемо їх, — сказав сотник. — Їх несуть коні, ми бемо ногами. Ще й три дни між нами і ними.

— Яман безпечно повів дівчата до свого аула. Дорога туди така, що хто зна, чи власними ногами не зайдеш скорше, як верхом. Як не перейдемо по дорозі, то знайдемо їх в аулі. Силою і явно очивидно не відібемо [illegible] красти їх.

— Се не легке діло.

— Мені і Муратови таке не першина.

Пішли за Ногаями. В само полудне вийшли з ліса на поляну. Мурат показав рукою на купу попелу, на побиту траву і на кущі пообмикувані з листя.

— Тут Яман мабуть довший час дожидав когось, — промовив Тихоліз. — Се для нас ліпше, бо загаявся і втік від нас не так далеко, як то ми зразу думали. Може й ночував тут і ми зискали цілу добу.

— По чім так міркуєте? — спитав Криса.

— Дуже богато попелу. Значить, Яман клав огонь за кількома наворотами. За дві-три години коні не стовкли би так сильно трави, не спасли би тілько листя. Хіба би був цілий великий табун.

Ногаї пішли на обзорини. Вернувши, сказали, що окрім дотеперішної тропи йдуть далі ще сліди чотирох пішоходів.

— Отже так, як я догадався, — сказав Тихоліз. — Яман дожидав тут своїх товаришів.

— Може було навпаки, — Криса замітив недовірчиво. — Може яка ватага Татар дожидала тут Ямана. Коли він надійшов, то вже сам не задержувався тут, тільки з товаришами зараз пішов дальше?

— Таки так було, як я сказав, — Тихоліз відповів. — Сюди йдуть і відси відходять сліди тільки трех коний. Значить, товариші Ямана коний не мали. Ті коні, що тут були, значить коні дівчат і кінь Ямана спасли трави і листя так богато, що їх попас в сім місци мусів тревати майже цілу добу, як не більше. Яман захопивши дівчата не пішов разом з Ляхами здоганяти Москалів, отже мабуть тут дожидав вістий про вислід походу. Ті, що сюди прийшли до него, то мабуть недобитки з його чамбула.

Товариство пішло далі. Ішли невідпочиваючи скоро, бо тропа була виразна. Мурат, котрий випередив був товариство, вернув і шепнув щось по татарськи Тихолізови. Оба станули і рукою дали знак товариству, що далі йти не можна.

(Дальше буде).

ПОЦІЛУНОК.

Цікава річ поцілунок! Образ цілують з побожности, руку — з пошани, уста з любови.

Давня це річ, бо повстала вона ще тоді, як тільки в людських серцях зявилося чуття любови. Як світ-світом, а Україна-Україною, так цілунок-цілунком. Із ним сполучене у нас таке радісне вітання, як — „Христос Воскрес!" — бо в ньому дійсно щось скрито радісне і щось дивно чарівне...

Колись, коли ще відбувалися прилюдні смертні кари, найстрашніший злочинець міг урятуватись одним лише поцілунком, дівчини, якщо тільки вона виходила на шибеницю і, цілуючи його, називала своїм нареченим...

Правда, були випадки, що злочинець волів катівську петельку, ніж обійми такої „милосерної" нареченої, але, всеж таки, такий звичай мав свою силу і поцілунок був переможним...

На жаль, тепер — „не те, що мете, а те, що віе" — як кажуть на селі. Розвіявся прадавній чар цілунку і, от, минулого року у Римі було заборонено прилюдне цілування, бо це, мовляв, — призводить до публичного згрішення. Цьогож року вийшла така заборона в межах Радуниї і таким чином цілунок став „делікатною справою", коріння якої в давно минулому.

Ось що наприкл., писав Еразм Роттердамський до свого приятеля в 1536 році:

„В Англії істнує досить дивний звичай, якого не можна назвать не цікавим. Куди лише не явишися, скрізь тебе витають цілунком! Коли вдаєшся в подорож, то прощають цілунком; вертаєш із подорожі, стрічають цілунком і куди лише не повернешся — всюди одні поцілунки".

Був також звичай, що в часі між Різдвом та Новим Роком можна було цілувати кожну жінку й кожну стрічну дівчину. Тільки вже суворий Кромвель поклав край цьому всьому, наложивши на всі поцілунки таку високу кару грішми, що тільки божевільно закохана пара могла відважитися на поцілунок при комусь третьому.

Дійшло до того що в шкідливости поцілунків переконався навіть сам англійський престолонаслідник, зайняв був королем Вілемом IV. Подорожуючи раз по Канаді, вкрав поцілунок жінці голярника, так голив його.

— Скажи своїм сестрам — промовив поважно престолонаслідник до засоромленої жінки, — що син короля Англії подарував жінці американського голярника королівський поцілунок.

Але не встиг ще він вимовити останнього слова, як заздрісний голярник, що був не аби яким спортовцем, дав свому високому гостеви такого копняка ногою в частину тіла нижче плечей, що той в одну мить опинився на улиці, чуючи одночасно глибоко повчаюче:

— Скажи своїм землякам, що американський голярник дав синові англійського короля королівського копняка!...

Ще оповідають про соломонівський вирок одного рабіна на Україні, до якого зголосився молодий жидок з тим, що наперекір своїй волі, поцілувався з молодою покоївкою.

Між рабіном та молодим жидком вивязалася така розмова:

— Тільки один раз? — спитався рабін.

— Звичайно, що тільки один, бо я зразу зачав боронитися...

— А чи покоївка була гарна? — допитувався рабін далі.

— Власне через те прошу ме- — скарати, — говорив червоніючий хлопець, — була так ... що ще трохи і я вже ... противився...

— Ну, добре! — озвався ра-...

Хлопака здивовано видивився на рабіна, який спокійно щось думав про себе. Жінка рабіна не витримала і сказала:

— Алеж, у такім разі, ти мусиш скарати і ту покоївку!

— То зайве, — сказав на те рабін. — Вона досить уже скарала себе тим, що цілувала такого дурня!...

Загально відомим є, що за поцілунки нераз плачено високі ціни, але найвищої ціни досяг десять літ тому поцілунок одної паризької акторки, яка брала участь в одній добродійній льотерії і, уважаючи на загальне жадання публичности, поставила на „ліцитацію" свій поцілунок. Не минуло чверть години, як богаті паничі „набили" ціну до 20 тисяч франків. Більше вже ніхто не хотів давати. Акторка підійшла до одного дідуся, який виграв її поцілунок, але той, подякувавши акторці за приємність, уступив своє право свому внукові, девятнлітньому хлопчині. Акторка радо „відпечатала" на збентеженому личку хлопчини свій поцілунок і всі були задоволені.

Однак, до найдорожчих поцілунків належать поцілунки „політичні", що відомі з історії. Такий, історичний, поцілунок дала англійська королева Єлисавета 22. падолиста 1518 р. князеві Аленсонові, який був одним із многих, що запобігали її руку. В присутности льордів королева схилилася до нього, поцілувала його, а потім наложила на його палець перстень і представила всім, як свого чоловіка...

При инакших обставинах дарувала свої поцілунки княгиня Девоншир, агітуючи на виборах за кандидатуру свого чоловіка. Кождий, хто тільки подавав за її чоловіка свій голос, отримував один поцілунок. Один богатий різник, який тішився в своїм окрузі величезним впливом, почав торгуватися, кажучи, що одного поцілунка мало й вимагав за свій голос „цілих" пять. Розохочена княгиня мало-що не згодилася, як застановилася над тим, що підприємчивий різник уже заздалегідь брався використати це для своєї реклями...

Теперішне становище поцілунку, як виразу чуття любови, досить невиразне, а тому й нічого дивного, що прийшли й на нього всякі заборони...

Плекаймо рідну пісню.

(З перем. Україн. Голосу).

Минулого року, помістив я був на сторінках нашої преси дві дописи про вагу всенародного плекання рідної пісні для національної справи. В першій дописи в „Нашім Прапорі" звертав я увагу української суспільности на незвичайне захоплення сільської молоді наукою хоральної пісні, та на вельми благодатний вплив такої науки на повоєнну молодь, головно з морального боку. Знова в другій дописи в „Укр. Голосі" намагався я доказати, що ми, Українці, при помочи такого стихійного захоплення молоді наукою рідної пісні, під теперішну грізну хвилю, ще найскорше зможемо вщепити широким народним масам горячу любов, пошану і привязаннє до своєї рідної мови, церкви і школи, коли, кажучи за Шевченком, на сторожі коло їх поставимо свою рідну пісню. Обі наведені причини разом взяті, а навіть кожда з них сама про себе, гідні є того, щоби увесь український нарід по обдуманому пляну, скрізь по наших селах і місточках, не жалiючи ні труду ні коштів, впровадив науку висшої церковної і народної хоральної пісні. Та кромі сих, якби здавалось, двох найважніших причин, маємо ще таке всенародне плекання рідної пісні свою неоцінену вагу для народа також з політичного, санітарного і естетичного огляду. Яка може бути звязь між рідною піснею а політикою, хочу се виказати на одній прикладі з недавного минулого.

Хто з нас священників, послідних вихованків старого семінари духовного у Львові, не пригадує собі сих завзятих язикових спорів між питомцями, коли то майже половина наших товаришів не могла рідною і літературною, чи мертву церковну мову, чи російську, чи таки свою живу, богату, поетичну, народну мову, яку деякі з них згірдно прозивали „хахлацькою". Та на жаль, ці люди, ставши провідниками народу, свої баламутні і примітні язикові і політичні спори вносили опісля і під сільські стріхи. Якби то нині інакше виглядала наша народна справа, колиби тодішні провідники народні, замісць баламутних язикових і політичних спорів, позаводили були тоді скрізь по наших селах таку науку хорального співу, подібно як се зробив був тоді у себе на більшу скалю в селі Денисові на Поділлю, незабутної памяти о. Йосиф Витошинський. Як відомо, громадяне Денисова оплатили кровавими жертвами московському мольохови свою національну і політичну свідомість вже в часі першого російського наступу на Галичину. Сих кілька прикрих споминів з недавної минувшини нехай буде доказом про вагу всенародного плекання рідної пісні для національної справи з політичного огляду. Не менчу може стійність має всенародне плекання рідної пісні для народної справи з санітарного огляду. Як знаємо, чоловік уже від первовіку послугується піснею головно для вислову свого двоякого почування: радости і жалю. Коли чоловік з жалю співає піснею, то мягка, жалісна, сердечна пісня лагодить і гоїть його біль і горе; коли знова надмірна радість і втіха наповняє грудь людини, то ся радість, виявлена піснею, подвоює втіху і уділяється корисно і нашому окруженню. Висловом сего німецька пословиця: geteilter Schmerz, ein halber Schmerz, geteilte Freude, doppelte Freude. (Поділений біль радість є подвійною радістю). Що до того, то наша народна пісня має вже здавна свою добру і заслужену славу. Була вона народною опікункою чи то в часах тяжких лихоліть татарських, чи в часах великої Руїни, чи вреші в часах закріпощення і поневолення вольного козацького народа під важким московським пястуком і кнутом. Заходить однак велика ріжниця що до краси, сили і зросту нашої колишньої а теперішньої народної пісні. Дякувати Богу, нинішна народна пісня, се вже не молоде, скромне, сільське дівчатко, а росла, богата і пишна народна красуня, пристроєна самоцвітами своїх безсмертних поетів і співців, як Шевченка, Лисенка, Франка, Матюка, Лесі Українки, Лепкого, Кошиця і багатьох инших. Зрештою про лічничу силу музики і пісні знає вже сучасна медицина. Недавно писали часописи, як то оден лікар, при звуках музики, перевів щасливо операцію очей одній на музику взазливій пацієнтці. Бодай такої фізичної і душевної полекші і відради доводиться нам часто тепер зазнати, коли по церкві рознесуться з хорів мельодійні, чарівні звуки чи то херувимської пісні чи молитви Господньої або при кінці літургії величавого гимну Кониського-Лисенка: „Боже єдиний" і т. д. І тому велика дяка належиться від нас Галичан співацькій дружині братів Наддніпрянців, що своєю чарівною, рідною піснею, мов живущою і цілющою водою лікують зболілу душу своїх галицьких побратимів. Будьлоб однак вказаним, щоби такі взірцеві, едукаційні співацькі дружини, по можности, доповнялись мішаними голосами, бо що й но мужеські і жіночі голоси, разом згармонізовані, дають цілість і повну красу людського співу, а ми Українці свою пісенну народну творчість завдячуємо головно жіночому генієви, як се мож судити із нашої пребогатої і ріжнородної устної словесности.

Також з уваги на вироблення естетичного почуття і товариської оглади у молодіжи, має всенародне плекання висшого хорального співу неоцінену вагу для нашого народа. В тій цілі позволю собі хиба повторити на цім місци свої уже давнійші замітки, як я поробив замолоду, в часі виступів селянських хорів в Денисові або в Кобиловолоках, на Поділлю. А саме вже в перших днях мого побуту на сотрудництві в Кобиловоках, дуже дивним видалось мені це, що в часі великодних забав під церквою, не почув я між молодіжею ніякого дикого крику, бридкого слова, гидкого руху, як се звичайно мож було почути і побачити в часі забав по инших селах. Ба, що більше, навіть в доборі красок уборів і одежі, в ході, в рухах і привітах, всюди мож було запримітити гармонію тонів, красок і рухів, що при уважнім розслідженю справи, мусів я приписати науці гармонійного, хорального співу, який залюбки плекали мешканці сего села, завдяки заходам і старанням місцевого душпастиря і п. учителів Ковальських. Щось подібного можна було також зауважати на громадянах Денисова, яких можна було здалека розпізнати на ярмарках в Тернополі не тільки по їх одностроях, але також по рухах і по привітах. І я вже тоді, як початкуючий сотрудник, поставив собі твердо, колись, як буду на сталій парохії, запровадити у себе науку хорального співу. Скитаючись однак більше як 12 літ по ріжних сотрудництвах, не мав я довший час спроможности виконати свій намір. Що йно по війні, коли я вже ніяк не годен був дати собі ради з повоєнною молодіжею, рішив я минулого року, при помочи знаного в Бережанщині співака п. Мороза з Пліхова, запровадити у себе сей науку хорального співу. Як я вже зазначував в попередних дописах, тота наука видала надзвичайні успіхи, а ми нині, слухаючи пориваючих, мельодійних пісень нашого хору, по просту не пізнаємо наших парубків і дівчат, які ще недавно, крім диких криків і вівкань по толоках, не знали инших пісень ні акордів. Щоби однак не було якого баламутства, мушу ствердити, що кромі вродженого молодіжи наклону до співу, богато причинився до добрих успіхів нашого хору також гарний, теноровий голос самого дірігента, який відразу приковав до себе своїм голосом і слухачів і співаків уже при перших виступах і пробах співу. І тут взагалі на адресу сільських дірігентів треба запримітити, що особа такого дірігента мусить бути дуже ідейна, поважна, з гарним голосом одиниця, бо від її поведення, знання, вдачі і гарного голосу, взагалі залежати буде, чи вдасться або не вдасться така наука хорального співу, особливо в більше запущенім селі. Також великої заохоти до співу додає молодіжи її молодеча амбіція, охота до пописів, бажання похвал і признань, до чого як раз дуже надається така наука, де в короткім згляді часі і молодіж і громадяне бачать наглядно успіхи такої праці і науки. Такі признання і похвали виробляють у молодіжи довіре до власних сил і здібности, молодіж набирає самопевности і охоти до всякої иншої праці, береться охочо до книжок і науки, а своїм молодечим запалом підбадьорує до праці і старших громадян. На приклад — нам за почином співацького кружка дуже легко удалося заложити в двох своїх громадах кооперативи, заснувати театральний кружок, зорганізувати при одній кооперативі молочарський відділ з центрифугою і виробом масла, а тепер всі разом лише продумують над тим, якби то найскорше приступити в селі до будови власної хати і салі, де моглиби приміститись наші інституції і відбуватись театральні вистави і концерти. І ми нині віримо щиро, що при допомозі співацьких і театральних дружин скрізь по наших селах на цілій Україні, ще найскорше зможемо нашою чарівною піснею рушити і двигнути з посад найбільш відсталі наші народні маси, що не тільки жадна вража сила, але і врата адова, як каже Вп. сеньор А. Барвінський, не переможуть нашого народа і нашої рідної пісні.

Тільки до сеї висококультурної праці мусить забратись увесь український нарід, подібно як се вже давно зробили у себе Чехи, які, завдяки всенародному плеканню чеської музики і чеської пісні, связкують нині побідно свою національну і державну незалежність. Що таке приписуванне державної незалежности чеського народа всенародному плеканню рідної пісні і музики не є ніякою пересадою, на се знова клясичний приклад маємо на старинних Греках. Відомо прецінь з їх історії, що в часах їхнього найвищого національного і державного підйому, грецька молодіж, грецькі співці, музики і поети збирали також найкращі лаври і похвали при виступах і попісах на славних ігрищах олімпійських. Ми, дальші Европейці, досить пізно ступаємо допера тепер їх слідами.

о. Іван Герматій.